

GUIA PRÀCTICA DE PARTICIPACIÓ

PROJECTE SUD'EAU

GESTIÓ LOCAL SOSTENIBLE I PARTICIPATIVA DE L'AIGUA

DEL SUD-OEST EUROPEU

Edita:

Agència Catalana de l'Aigua

Disseny original i maquetació: ondeuev.net

Imatges cedides por:

ACA

SMEAG

CRANA

CIMA

AIMRD

Aigua, Rius i Pobles

ÍNDEX

1. Introducció	4
2. Valors de la participació	6
2.1 Marc legal	6
2.2 El valor “afegit” de la participació	8
2.3 Participació ciutadana	9
2.4 Elements clau dels processos de participació	10
• Objectius de la participació	10
• Característiques bàsiques i tipus	10
• Principis de disseny i funcionament	11
• Organització d'un procés de participació	12
• Tipologia de sessions	15
• Rols i suports	17
• Actors: Diversitat i pluralitat de la participació	17
• Elaboració de la documentació	19
• Elements físics	20
3. Full de ruta: preguntes i variables	22
4. Experiències participatives	34
5. Bibliografia	43

1

INTRODUCCIÓ

El projecte SUD'EAU, "Gestió Local i Participativa de l'Aigua i els rius del Sud-Oest Europeu", es troba dins del Programa Operatiu de Cooperació Territorial de l'Espai Sud-Oest Europeu (PO SUDOE), la prioritat del qual és la millora i sostenibilitat per a la protecció i conservació del medi ambient i l'entorn natural del SUDOE.

El SUD'EAU neix de les principals consideracions i eixos de la Directiva Marc de l'Aigua, DMA:

- **L'ambiental**, ja que pretén aconseguir el bon estat ecològic de l'aigua i els rius;
- **L'econòmic**, per assegurar l'ús sostenible de l'aigua a través de la recuperació de costos i la gestió de la demanda;
- El **social**, que té com a objectiu promoure una participació ciutadana activa.

El projecte té com a objectiu posar en marxa experiències demostratives a nivell local, que es converteixin en bones pràctiques de referència, per a la gestió sostenible de l'aigua. Aquestes experiències es dugueren a terme en el marc de processos participatius

que possibilitaven l'aprenentatge col·lectiu en l'aplicació de mesures de gestió sostenible, de manera que puguin ser transferides a altres regions europees.

Aquest document no s'ha d'entendre com un producte independent, ja que ha estat concebut com a part d'un paquet que engloba tres guies complementàries de caràcter pràctic:

1. Guia de Bones Pràctiques

2. Guia d'Experiències de Referència

3. Guia de Participació

Amb elles es persegueix l'objectiu de generar un riu continu de transferència per al coneixement i la pràctica adquirits, a fi de facilitar el desenvolupament de projectes relacionats amb la gestió sostenible i participativa de l'aigua.

La participació ciutadana, la definim com la incorporació de persones i xarxes socials a les decisions públiques.

Aquesta guia té per objectiu donar eines i conceptes bàsics per a la realització i implementació de processos de participació ciutadana relacionats al cicle integral de l'aigua. Està dirigida a aquelles institucions públiques que tenen competències en matèria d'aigua. ■

2

ELS VALORS DE LA PARTICIPACIÓ

2.1. Marc legal

La comunitat internacional va reconèixer, mitjançant la Declaració de Rio de 1992, la importància de la participació ciutadana en la seva concepció actual, i considerant la “millor manera de tractar les qüestions ambientals” (principi 10). La declaració és de compliment voluntari. El 1998 es va impulsar el Conveni Aarhus, conveni sobre l'accés a la informació, la participació pública en la presa de decisions i l'accés a la justícia en assumptes ambientals. La Unió Europea va tenir un paper molt rellevant en l'impuls i adhesió del Conveni Aarhus, de compliment obligatori per als estats adherits.

La participació pública, en la presa de decisions per a l'elaboració, modificació i revisió dels plans, programes i normes reglamentàries, es recull al Conveni d'Aarhus (articles 7 i 8). La participació pública, ha estat desenvolupada en el Dret comunitari a través de la Directiva de participació pública (Directiva 2003/35). A més, s'aplica a través de l'avaluació ambiental estra-

tègica (Directiva 2001/42) i la Directiva Marc de l'Aigua (Directiva 2000/60).

La Directiva Marc de l'Aigua (DMA) ha estat una fita en el desenvolupament d'una política pública ja que ha previst una nova forma d'entendre i gestionar el cicle integral de l'aigua. Des d'aquesta nova perspectiva, hem passat de la gestió de l'aigua com a recurs a la gestió des de la perspectiva dels ecosistemes de l'aigua, així com la preservació i a millora del seu estat ecològic. La DMA, per aconseguir el bon estat ecològic de les masses d'aigua, va requerir als estats membres de l'UE, que elaborassin els plans de gestió de conca, i la seva elaboració havia de ser la participació activa de la ciutadania, com a pas previ a la presa de decisions per part de les autoritats competents. La seva finalitat és promoure, garantir i facilitar que els diferents sectors i la ciutadania participin en la planificació de la gestió del cicle de l'aigua, enriquint i millorant les actuacions dels organismes responsables. D'aquesta manera, la DMA defineix el procés de participació ciutadana com un dels eixos fonamentals per a la redacció del Programes de mesures i els Plans de Gestió de Conques.

Els processos participatius de planificació del cicle integral de l'aigua, són claus per dues raons fonamentals. En primer lloc, el dret de la ciutadania a prendre part en els assumptes públics, i en les decisions sobre el futur del nostre entorn, ha de ser un dels objectius estratègics per vertebrar la política de l'aigua. En segon lloc, perquè l'aigua és un element clau al planeta, un bé essencial, i per això la gestió implica conflictes potencials en concentrar interessos i necessitats diferents. Per tant, és fonamental la recerca del consens, així com recollir els acords i desacords argumentats.

2.2. El valor “afegit” de la participació

Cada vegada és més ampli l'acord sobre la necessitat d'abordar el disseny i implementació de les polítiques públiques, amb participació i diàleg. La ciutadania reclama que el diàleg i la participació es produeixi en condicions determinades i amb garanties de qualitat.

Per evitar paràlisi i desconfiances creixents, es necessita:

- **Acceptar el conflicte**, ja que no és una força paralizzadora sinó dinamitzadora. El conflicte sempre ha generat acció, creativitat i innovació. Fa falta acceptar-lo i gestionar-lo per aprofitar el potencial. El conflicte forma part del procés i, com a tal, provocarà moments de tensió que s'hauran d'abordar sense por.
- **Respecte mutu**: acceptar el conflicte comporta acceptar les raons, els interessos i els altres punts de vista. És necessari respectar la diversitat d'opinions i acceptar visions crítiques o alternatives. Això que pot semblar molt obvi, sovint està absent i, probablement, l'explicació principal és la desconfiança entre el govern i la ciutadania i els seus diferents actors. És important reconèixer, sense desqualificacions, les opinions dels altres i exigir, sense excepcions, respecte per a les pròpies.

Tendim a mitificar el consens com l'única situació possible per abordar intervencions públiques complexes. De fet, aquestes intervencions es basen en el fet d'un conflicte legítim entre interessos i visions alternatives. L'experiència ens mostra algunes conseqüències possibles d'aquesta percepció mítica del consens: paràlisi i desconfiança.

- **Paràlisi**, ja que obsessionar-se en un consens, que pot ser impossible, comporta posposar les decisions “sine die”.

- **Desconfiança:** l'altra cara del consens mitificat és, en primer lloc, la penalització del conflicte i, en segon lloc, el recel a tots aquells que no es mostren d'acord amb les nostres posicions.

2.3. Participació ciutadana

La participació ciutadana és la incorporació de persones i xarxes socials a les decisions públiques. La participació de qualitat requereix desenvolupar processos (sessions ordenades de comunicació i diàleg) en espais físics determinats.

La participació ciutadana, és una combinació del **qui** pren les decisions de planificació (els responsables públics), amb les millores en la manera de **com** es prenen aquestes decisions, sent sensibles a les aportacions de proximitat, la ciutadania i actors del territori en qüestió.

VALORS PARTICIPACIÓ

Qui pren les decisions i planifica ho fa en funció d'uns valors, objectius i criteris, que s'han d'explicar i comunicar.

El debat facilita posicions de trobada. No és fàcil però sí possible si es fuig de les paraules ambigües i grans ideals que tots comparteixen. Quan s'usen paraules ambigües, la participació és poc útil.

És molt important determinar els consensos i els desacords, així com totes les argumentaci-

ons. També, cal sistematitzar els resultats dels debats perquè els responsables públics els puguin utilitzar i els assistents tinguin garanties.

FUNCIONS DE LA PARTICIPACIÓ

La proximitat local no afecta a **qui** pren la decisió, però influeix de manera crucial en la manera **com** es pren. Aquesta proximitat representa el nucli d'una nova política, una nova forma d'abordar els conflictes complexos a què aquesta ha de fer front. El diàleg i la participació enriquiran la decisió o, si és pertinent, la modificaran.

Escoltant, aconseguim dues coses: aprendre (el contingut de la política serà més ric) i establir complicitats (la implementació serà més eficient).

Les funcions han de ser deliberatives i consultives:

- Deliberar sobre les polítiques públiques.
- Debatre sobre projectes de normatives, plans i programes.
- Rebre informació detallada sobre actuacions públiques.
- Aportar propostes i recomanacions per millorar els serveis públics.

2.4. Elements clau dels processos de participació

OBJECTIUS DE LA PARTICIPACIÓ

- Són espais de compromís mutu, entre la ciutadania, les administracions públiques i el govern.
- Influir en les decisions polítiques.
- Millorar la qualitat democràtica i reduir la desafecció política
- Construir visions compartides: el diàleg transforma la posicions inicials de cada una de les parts en altres més elaborades que tenen en compte la complexitat social.
- Aprendre a deliberar, argumentar.
- El diàleg té limitacions. Precisar fractures socials que responen a posicions incompatibles i irreconciliables.
- Obtenir relacions transparents entre l'administració i la ciutadania, basades en l'argumentació creïble de les decisions polítiques en funció dels interessos públics.
- Implicar la societat civil en els objectius col·lectius: conscienciar les entitats, les empreses i la ciutadania, del impacte que tenen els seus hàbits i actituds.

CARACTERÍSTIQUES BÀSIQUES I TIPUS

És necessari distingir els espais deliberatius de participació ciutadana d'altres organismes col·legiats i espais de relació entre poders públics i la societat civil.

Les **característiques bàsiques** d'un espai participatiu, són els següents:

- Els participants que assisteixen són representants d'organitzacions o ciutadans/as a títol individual.
- Són consultius. La decisió recau en el Govern, en el Parlament, en el Consell Municipal, Consell Regional o Comarcal.
- Integrem totes les visions, interessos i punts de vista.
- Funcionen amb diàleg i exposant arguments.

Hi ha diversos **tipus** d'espais de participació:

Segons la durada:

- **Espais estables** que perduren en el temps. Solen adoptar el nom de consells o taules.

- Els **espais temporals** s'organitzen expressament per a un procés participatiu, especialment davant d'un debat o d'una problemàtica concreta.

Segons l'orientació:

- Orientats a una política pública (salut, serveis socials, seguretat, medi ambient).
- Orientats a un sector de la població (dones, gent gran, poble gitano...).

Aquesta distinció és important en el moment de dissenyar processos participatius:

Una política sectorial (com la política de gestió del cicle integral de l'aigua, per exemple) convé implicar al consell corresponent (Taula de l'Aigua), però també els consells orientats a sectors

de la població (Consell de dones, Consell escolar, Consell de la Tercera Edat...), per garantir la diversitat de visions que aporten els diferents col·lectius.

PRINCIPIS DE DISSENY I FUNCIONAMENT

Hi ha moltes maneres de dissenyar espais de participació, però s'han de respectar els principis següent si volen ser funcionals:

- **Confiança:** els responsables que lideren el procés han d'actuar amb transparència i respectar les regles del joc.
- **Coordinació:** S'ha de tenir una visió global dels instruments participatius, coordinar les deliberacions i extreure conclusions conjuntes.
- **Deliberació:** entre les diferents visions del que hauria de fer el Govern i de com organitzar la societat i el territori.
- **Descentralització:** Apropar la participació a les persones i als territoris.
- **Desconcentració:** treballar en grups petits per obtenir una bona dinàmica deliberativa.
- **Diversitat social:** les percepcions i necessitats de les persones difereixen segons l'entorn (rural, urbà, periurbà), l'edat, el gènere, l'origen geogràfic, la classe social... Totes han de ser-hi presents.
- **Pluralitat:** Totes les formes de pensar han de ser-hi presents.
- **Integració:** L'efecte de les polítiques públiques depèn de la seva acció combinada. Els

espais de participació han de tractar totes les matèries que els afecten, més enllà de les competències del departament al qual estan adscrites.

- **Obertura:** A més de les entitats que funcionen amb comissions, s'han d'incorporar altres entitats, grups informals i persones a títol individual, quan hagin de fer alguna aportació.
- **Coordinació interdepartamental:** Quan s'obre un procés de debat amb la ciutadania, aquesta no s'expressa tenint en compte la lògica de les divisions departamentals, sinó amb la complexitat real dels problemes. Fa falta, abordar els problemes des de la perspectiva de la gent, no des de les divisions administratives. Per tant, abans d'obrir un procés a la ciutadania, fa falta en primer lloc, valorar la dimensió interdepartamental de la temàtica i, en segon lloc, buscar els compromisos departamentals perquè es pugui establir una veu coordinada i integrada al davant dels plantejaments de la ciutadania.
- Per al bon desenvolupament de les sessions, es recomana, la facilitació externa i independent de la institució impulsora.

ORGANITZACIÓ D'UN PROCÉS DE PARTICIPACIÓ

La deliberació en un procés de participació s'ha d'estructurar en diferents fases. L'estructuració del procés ha de permetre definir el marc de metodològic de participació, el geogràfic, temàtic, i els límits del mateix debat.

En un procés establirem diferents fases: **fase informativa, fase de diagnosi, fase de propostes** i la **fase de retorn**.

Fase informativa

En una primera fase d'un procés de participació és molt necessari establir conceptes i llenguatges comuns. Darrere del concepte participació ciutadana, en aquests moments hi ha moltes visions i idees diferents.

Presentar el procés de participació amb regles clares, on s'estableixin els objectius a assolir, el calendari de treball, el nom i tipologia de les sessions que es duran a terme, els materials que s'usaran, els diversos espais i instruments que es posaran a disposició dels participants, els recursos que s'hi dedicaran i com es recolliran les aportacions.

És probable que algú no estigui d'acord amb les regles, però s'ha d'evitar que es pugui pensar que s'han incomplert i, d'aquesta manera, s'han desviat deliberadament durant el procés de participació. Definir el resultat final i els compromisos de l'administració respecte del procés, ja que és important com a exercici de transparència i confiança: el procés no tractarà tots els temes que els assistents consideren importants, tractarà aquells dins els límits establerts. Aquesta primera sessió d'informació és l'inici d'un exercici de confiança i compromís mutu entre la institució pública impulsora i els participants en

el procés; sense aquesta confiança, compromís i transparència no aconseguirem que el procés sigui satisfactori.

Fase de diagnosi

Per a l'elaboració correcta de propostes, és precís disposar d'una diagnosi comuna.

En aquesta fase de diagnosi, la crítica i l'auto-crítica són habituals, per tant es recomana realitzar sessions específiques amb els diferents sectors, per reduir resistències i compartir la diversitat de visions dins d'un mateix sector. Afavorir la complicitat dins d'un mateix sector facilita la distensió dels debats i la participació de tots els participants del grup en la diagnosi, augmentant la confiança.

La diagnosi comuna permet focalitzar i posar de relleu les principals qüestions, i les diferents visions sobre la temàtica a tractar.

Compartir la diagnosi en una sessió plenària on es visualitzin per sectors les principals preocupacions, facilita l'anàlisi entre els diferents sectors i ordena el debat per fer front a la fase de propostes.

Fase de propostes

El passar de la diagnosi a l'elaboració de propostes, és un moment delicat per part dels participants. Segons l'envergadura de la temàtica a tractar, és convenient dividir-la en subgrups temàtics. Delimitar la temàtica facilita la realització d'aportacions més concretes.

En aquesta fase, és necessari que en els grups de treball hi hagi representació dels diferents sectors. Aquesta pluralitat permetrà realitzar debats plurals, amb diferents visions i interessos, i s'elaboraran millors propostes. Així mateix és imprescindible la participació de tècnics capacitats per a realitzar els aclariments tècnics i jurídics pertinents.

La realització d'una sessió plenària de propostes, on es presenti el treball dels diferents grups, és important com a exercici de transparència i permet tenir una visió global del procés.

Fase de retorn

En la fase de retorn, la institució impulsora del procés de participació, torna la confiança dipositada pels participants, i responent a les expectatives creades des de les sessions informatives fins al final del procés.

Quan es fa parlar a la ciutadania, aquesta pot entendre que no totes la proposades siguin acceptades, però no toleren que siguin ignorades. Entenen un "no" raonat com reposada, però se senten decebuts i enganyats si el que han proposat no obté cap resposta.

És bàsic demostrar que s'ha escoltat, s'ha analitzat les seves aportacions i que s'ha elaborat en un document de conclusions i lliurat als participants per validar els continguts recollits.

Tan important és demostrar que s'ha escoltat així com ensenyar la utilitat del procés. S'ha de mostrar a la ciutadania que el procés ha afectat la decisió que s'ha pres, evidenciant la capacitat d'enriquir les decisions que té el procés deliberatiu.

En aquesta sessió, l'assistència dels màxims responsables de les institucions impulsores és imprescindible, ja que és un reconeixement públic a la importància del procés.

TIPOLOGIA DE SESSIONS

Les deliberacions productives requereixen grups petits que funcionin cara a cara. Per aconseguir grups adequats i permetre la participació de la màxima gent possible i que sigui funcional.

L'estructura aconsellable és:

- a) Els grups de treball
- b) El Plenari

Els grups de treball

Les deliberacions requereixen de grups entre 5 i 15 persones, depenent de diversos factors. Ja que si són grups més grans, la gent comença a parlar en públic en lloc de deliberar:

- Si la qüestió és prou especialitzada i tenim poca gent interessada, únicament un grup és suficient.
- Si el debat és més general i està dirigit a molta gent, fa falta obrir diversos grups paral·lels amb el mateix ordre del dia perquè tots i totes puguin parlar i escoltar.

Tenir grups de treball:

- Permet assolir la mida adequada i multiplicar el numero d'assistents.
- Augmentar el temps de deliberació, la freqüència de les reunions i la proximitat geogràfica segons l'estructura que es realitzi.

Amb referència a la diversitat social:

- Els grups de treball han d'estar formats per grups plurals de la ciutadania que, en el seu conjunt, tinguin certs aspectes, com el lloc de

naixement, el gènere, l'edat o el nivell d'estudis, en una proporció similar a la població en general.

- Les persones de determinats perfils s'inhibeixen en els grups grans per motius diversos. En aquests casos, convé construir grups de treball homogenis, per garantir que s'expressin i construeixen una visió compartida i, posteriorment, portar algunes d'aquestes persones als grups amb tots/es les assistents de la sessió de treball.

Plenari

És la sessió que agrupa totes les entitats i persones que han participat en els grups de treball.

La funcions del plenari han de ser:

- Validar els resultats de la participació: assegurar que els documents valoratius dels resultats, on es reflecteixen les deliberacions amb fidelitat.
- Exercir el retorn: els responsables polítics responen de l'ús que han fet dels resultats de la participació i del impacte que han tingut sobre les decisions.
- Tenir un visió global de la tasca participativa dut a terme pel procés.

ROLS I SUPORTS

El lideratge polític: la presidència

Ha de recaure en responsables polítics:

- Per fer coincidir l'ordre del dia amb l'agenda

política. Debatre qüestions que es volen ignorar en l'àmbit polític provoquen frustració.

- La presència dels responsables polítics és un incentiu pels participants, ja que les seves intervencions són escoltades de primera mà; demostra que les matèries que es deliberen són prou importants per merèixer l'atenció dels responsables polítics.
- Explicar quins objectius estratègics es preten assolir, tot escoltant les propostes de la societat civil.

ACTORS: DIVERSITAT I PLURALITAT DE LA PARTICIPACIÓ

En qualsevol procés de debat, una pregunta crucial és, qui participa? Una pregunta que afecta tant la diversitat com la quantitat dels participants. Són suficients les persones que s'han involucrat en el procés? Hi són tots els que hi haurien de ser? Són prou representatius? hi ha diversitat?

Per ser vàlids els processos deliberatius han de ser representatius de la diversitat de la població, els resultats han de ser fidels a la pluralitat de les formes de pensar que té la població. La importància no rau en la quantitat de persones que assisteixen sinó en la diversitat social de les persones participants; es tracta d'una representativitat qualitativa, que reculli la pluralitat de visions i valors presents en la societat i que tinguin en compte l'existència d'una ciutadania diversa, fruit de les característiques socials i personals de cadascú. La diversitat de veus en el diàleg és molt important, no es tracta d'"en nom de quantes persones parles" però sí "com d'interessant i diferent és la teva intervenció".

És materialment impossible que tota la ciutadania participi en un procés deliberatiu:

- Molta gent no vol participar.
- S'hauria de realitzar un esforç logístic amb uns costos desproporcionats.
- Dificilment no es podria gestionar tota la informació produïda.

La participació és un dret individual, no es pot obrir la participació i oblidar-se, s'ha de tenir en compte el esmentat anteriorment en aquest

apartat, ja que la conseqüència seria que alguns sectors socials hi serien més present que d'altres:

- Els homes tendeixen a participar en la planificació territorial i les dones en els serveis socials.
- La persones ocupades són més propenses a participar que les persones a l'atur.
- Les persones nascudes aquí tendeix a participar més que les nascudes fora.
- Les persones de mitjana edat participen més que la joventut o la gent gran.

Els esforços dels responsables públics s'han de dirigir a garantir aquesta diversitat.

Adaptació a la diversitat: gènere, origen estranger, edats, conciliació vida familiar, transport

Per evitar que la participació esdevingui socialment selectiva, el principi d'obertura s'ha de combinar amb la representació qualitativa de la societat.

Tots/es som jurídicament iguals (menys els menors i les persones que no tenen nacionalitat), però cada un de nosaltres som únics i diferents als altres: la democràcia deliberativa es basa en la barreja de la diversitat en els diàlegs.

Quan s'obren espais de participació s'han de tenir en compte els elements següents per mantenir l'equilibri:

Paritat de gènere

L'objectiu a llarg termini és aconseguir la paritat. A curt termini, és estimular la participació del gènere amb menys representació segons la temàtica de debat.

Quan s'intenta corregir altres diversitats (edat, discapacitats, origen estranger...) s'ha d'estar atent a la presència d'homes i dones.

Incorporar persones d'origen estranger

En especial, persones que encara no tenen reconegut el dret a vot, perquè la participació és l'única via que tenen per canalitzar les seves visions i interessos.

Equilibrar edats

Per assegurar la presència de la gent gran, s'ha de tenir especial atenció a aspectes d'accessibilitat de les sales o el cos de lletra dels textos. En el cas d'infants són necessaris elements metodològics que justifiquen l'elaboració d'una altra guia.

Responsabilitats familiars

Moltes persones tenen responsabilitats familiars que dificulten la participació. La organització ha de preveure i facilitar la participació a través de diferents mecanismes:

- L'establiment de convenis amb serveis que puguin fer-se càrrec temporalment de les persones dependents.
- Aprofitar la participació infantil, de manera que tota la família estigui involucrada en l'actuació participativa.

Transport i mobilitat

Hi ha zones on el transport públic és encara massa deficient i existeixen moltes persones que no disposen d'automòbil. Per compensar aquesta absència, convé organitzar sessions en llocs ben connectats amb transport públic o bé organitzar cotxes compartits o, si fa falta, autobusos per assistir a les reunions.

ELABORACIÓ DE LA DOCUMENTACIÓ

La documentació que s'elabora per a les persones participants és una qüestió de vital importància per al bon desenvolupament del procés i una oportunitat per informar de conceptes, plans i programes que dia a dia estan implementant les institucions públiques.

Aquesta informació ha d'estar adaptada al **nivell de coneixement** dels diversos participants.

Cada sessió del procés de participació és important que compti amb un document resum, on quedin recollides les aportacions que han realitzat els participants i tècnics. No ha de ser una transcripció literal de la sessió, sinó un document on apareguin les aportacions, debats, i clarificacions que garanteixin la transparència del procés de participació.

El lliurament de la documentació prèvia s'ha de realitzar amb la suficient antelació, perquè els assistents la puguin analitzar abans de la sessió presencial. Al seu torn, l'elaboració dels docu-

ments resum de cada sessió, s'ha de publicar un termini curt de temps, de dos a tres dies hàbils, després de la sessió.

Tant l'elaboració de la documentació prèvia a les sessions, com la documentació que es realitza amb els resultats de cada sessió, són un exercici de transparència institucional del procés i una garantia per als/les participants.

ELEMENTS FÍSICS

Sales o equipaments

És recomanable usar equipaments i sales públiques

perquè la participació ciutadana és una entrada de la ciutadania a l'esfera pública i s'ha de reforçar el concepte i el valor "públic".

Un aspecte que sovint queda relegat: la necessitat de disposar dels espais físics adequats. Les sales han de ser:

- Polivalents: que permetin convocar grups de treball plenaris i petits. Mobiliari mòbil.
- Equipades: amb micròfons, projectors, ordinador amb connexió a Internet...
- Accessibilitat: des del punt de vista de les persones amb mobilitat reduïda i des del punt de vista del transport públic.

- Confortables: Il·luminoses, silencioses i amb mobiliari adequat.

És una bona costum tenir aigua, cafè i alguna cosa per picar mentre es desenvolupen les sessions. A més de ser una petita cortesia amb els participants, ajuda a relaxar l'ambient, propiciant l'acord i el diàleg. En aquests casos s'han de tenir en compte la recomanacions de salut (aliments lleugers, fruita) i garantir la diversitat d'aliments per no ferir susceptibilitats religioses.

Eines telemàtiques

És convenient disposar d'un lloc web per pu-

blicitar la documentació i donar la informació bàsica:

- Documentació de suport per a les reunions.
- Lloc, data i hora de les sessions i com arribar.
- Resultats de les sessions de participació i documents de retorn.

El lloc web es pot enriquir amb:

- Una bústia al ciutadà que permeti la participació individual.
- Fòrums de discussió
- Llistes de distribució

En tot cas, qualssevol d'aquestes eines requereixen un treball de dinamització.

Muy importante, la participación mediante herramientas telemáticas, deben ser complementarias y previas a las sesiones de debate presenciales y nunca sustitutorias.

Molt important, la participació mitjançant eines telemàtiques, han de ser complementàries i prèvies a les sessions de debat presencials i mai substitutòries.

Es pot citar les possibilitats de la connexió per àudio o vídeo entre grups situats en punts separats geogràficament. ■

3

FULL DE RUTA: PREGUNTES I VARIABLES

El Full de ruta, és un llistat de variables i qüestions qualitatives i quantitatives. Pretén ser una eina pràctica per a aquelles institucions i/o organitzacions que vulguin realitzar processos de participació ciutadana relacionades amb alguna part de la gestió del cicle integral de l'aigua.

El llistat que hi ha a continuació vol ser un recorregut per les principals qüestions i donar garanties al procés de participació, dissenyar un bon procés de participació, continguts, qüestions pràctiques (logística, elaboració de materials...), etc.

BLOC 1

Objectius del procés

Hi ha voluntat política per acceptar els resultats marcats pel procés de participació?

Quin marge hi ha per incorporar els resultats de la participació en les polítiques públiques?

Identificació de la temàtica, pla, projecte a debatre.

Identificar els límits del debat?

Quins elements són susceptibles de debat, ja que hi ha capacitat de modificació?

Quins elements no són susceptibles de debat, ja que no hi ha capacitat de modificació?

Enumeració dels temes a tractar

Quin resultat s'espera del procés de participació?

BLOC 2

Coordinació d'equips

Interna de la institució impulsora i competent

S'han realitzat reunions amb les diferents unitats de l'administració que participaran en el procés?

En quins moments s'han realitzat aquestes reunions? Prèviament, durant i després.

Externa, amb l'equip de dinamització

Quantes reunions planificades?

Quantes reunions realitzades?

En quins moments s'han realitzat aquestes reunions? Sessions: Abans/després; Fases: abans/després

A quin públic va dirigit el procés de participació?

Mapa d'actors

S'ha elaborat una base de dades amb els actors vinculats a l'aigua? SI/NO

S'ha elaborat un llistat amb les dades mínimes que s'ha de disposar de cada actor? ¹

S'ha classificat els actors segons tipus i categoria?

1. Exemple de base de dades: www.sudeau.org

S'ha classificat els actors segons la seva rellevància: Alta, Mitjana i Baixa?

Quants actors hi ha de professionals i explotacions del primer sector?

Quants actors del sector industrial i empresarial?

Quantes organitzacions ambientals, ecologistes, universitats, centres d'investigació?

Quants actors relacionats amb el turisme, lleure i altres usuaris lúdics de riu?

Quants actors hi ha responsables de la gestió de l'aigua?

Quants actors de l'administració pública, local, comarcal, regional?

Formen part del llistat les principals organitzacions dels diferents sectors?

La base de dades conté als actors amb diversitat de visions i interessos de la conca?

Hi ha al mapa d'actors diversitat geogràfica de l'àmbit de treball?

Fins a quina fase es podrà incorporar nous actors en el procés de participació?

**En quin horari es desenvoluparan les sessions?
(segons quin horari sol assistiran professionals)**

Disseny de la difusió

Quants anuncis es publicaran als principals diaris locals?

Quants anuncis s'emetràn en les televisions locals?

Quants anuncis s'emetràn en les principals ràdios locals?

BLOC 3

Quines fases tindrà el procés de participació?

Fase d'informació?

Fase de diagnosi?

Fase de propostes?

Fase de retorn?

Convocatòria al procés de participació

Amb quantes setmanes d'antelació s'ha enviat la informació del procés de participació?

Quina informació se'ls lliurarà?

Com es convoquen les sessions: correu postal, telèfon, correu electrònic?

S'envia la informació per correu postal i/o electrònicament?

S'han planificat sessions d'informació?

Quantes?

Com estan repartides geogràficament?

Quin material se'ls lliurarà?

Quins representants impulsen i legitimen el procés de participació?

Les institucions que legitimen i impulsen el procés són presents a la taula?

Amb quants dies d'antelació se'ls ha comunicat la sessió?

Quants participants han confirmat la seva assistència?

S'ha presentat un calendari amb totes les sessions del procés de participació?

S'ha elaborat el document resum de la sessió?

S'ha elaborat una enquesta sobre percepció de la realitat de la temàtica a tractar?

S'ha elaborat una enquesta d'avaluació de la sessió?

Quantes sessions s'han previst per a la diagnosi del tema a tractar?

La diagnosi es farà amb tots els sectors junts o en diferents reunions sectorials?

Si la diagnosi es realitza en sessions sectorials, es realitzarà una sessió conjunta per compartir les aportacions i visions dels diferents sectors?

Quin material se'ls lliurarà?

Què es farà si surten propostes vinculades amb la temàtica però no són competència de les institucions impulsors del procés de participació?

S'ha explicat als participants?

Amb quants dies d'antelació se'ls ha enviat el recordatori de la sessió?

Quants participants han confirmat la seva assistència?

S'han elaborat els materials per realitzar un debat amb tota la informació?

S'ha lliurat els materials amb suficient antelació per analitzar la documentació, prèviament a la sessió?

Quines dinàmiques de participació s'utilitzaran?

S'ha elaborat el document resum de la sessió?

S'ha elaborat una enquesta d'avaluació de la sessió?

Hi haurà una sessió, plenària, per compartir la diagnosi realitzada amb els diferents sectors i unificar-la amb totes les visions?

Quins materials se'ls-hi lliurarà?

L'estructura de la sessió permetrà, als participants, tenir una visió global de la tasca participativa realitzada?

Es farà una sessió, plenària, per compartir la diagnosi dels diferents sectors?

Amb quants dies d'antelació se'ls ha enviat el recordatori de la sessió?

Quants participants han confirmat la seva assistència?

Se'ls presentarà els resultats de l'enquesta de percepcions?

Quines dinàmiques de participació s'utilitzaran?

S'ha elaborat el document resum de la sessió?

S'ha elaborat una enquesta d'avaluació de la sessió?

Quantes sessions s'han previst per a l'elaboració de propostes del tema a tractar?

Es dividiran per temàtiques i es realitzaran sessions per grups de treball?

Per elaborar les propostes transversals, es realitzarà sessions comunes amb els diferents sectors?

Quins materials se'ls-hi lliurarà?

És necessari dividir l'àmbit temàtic en sessions temàtiques més específiques?

Quants grups de treball temàtic s'han realitzat?

Quantes sessions es realitzarien per a cada temàtica?

S'ha elaborat el document resum de la sessió?

Amb quants dies d'antelació se'ls ha enviat el recordatori de la sessió?

Quines dinàmiques de participació s'utilitzaran?

S'ha elaborat una enquesta d'avaluació de la sessió?

Es realitzarà una sessió plenària de propostes?

Quin material se'ls-hi lliurarà?

L'estructura de la sessió permetrà, als participants, tenir una visió global de la tasca participativa portada a terme?

Amb quants dies d'antelació se'ls ha enviat el recordatori de la sessió?

Qui presentarà els resultats de cada grup temàtic?

Es podran aportar comentaris als documents presentats?

S'ha elaborat el document final de propostes, elaborades pel procés de participació, que estudiarà la institució pública competent?

S'ha elaborat el document resum de la sessió?

S'ha elaborat una enquesta d'avaluació de la sessió?

Sessió de Retorn

Les institucions que han impulsat i legitimats el procés de participació són presents a la taula?

Amb quants dies d'antelació se'ls ha enviat el recordatori de la sessió?

Es farà una convocatòria pública d'aquesta sessió?

Quins materials es lliuraran?

El material de resposta se'ls lliurarà anteriorment a la sessió de retorn, per a què els participants la puguin analitzar detalladament?

S'ha donat resposta a totes les propostes elaborades en el procés de participació?

S'ha elaborat el document resum de la sessió?

Se'ls lliurarà una enquesta sobre la sessió?

Se'ls lliurarà una enquesta sobre el procés de participació?

BLOC 4

Canal de comunicació

Quin mecanisme s'utilitzarà per publicar la documentació de les sessions?

Amb quants dies d'antelació es facilitarà la documentació?

En quin termini de temps es publiquessin els resultats i deliberacions de cada sessió?

Es disposarà de portal web per al procés de participació?

El portal és intuïtiu?

Elaboració de materials

Existeix documentació dels temes a tractar durant el procés de participació?

La documentació conté la informació necessària per realitzar el debat en condicions?

La informació està tractada adequadament per al públic objectiu del procés de participació?

S'han creat diferents nivells de comprensió en la informació facilitada?

La informació facilitada es pot considerar un exercici de transparència?

BLOC 5

Avaluació de les sessions i el procés

Es realitzaran enquestes al final de cada sessió?

S'ha avaluat la dinamització?

S'ha avaluat la convocatòria?

S'ha avaluat la documentació facilitada?

S'ha avaluat la informació facilitada en la sessió?

S'ha avaluat la receptivitat per a resoldre dubtes i conceptes?

S'ha avaluat l'espai on s'ha realitzat la sessió?

S'ha avaluat com millorarien del procés de participació?

Es realitzaran enquestes sobre el procés a la meitat del mateix?

Es realitzaran enquestes sobre el procés a la final del mateix?

S'ha avaluat la temporalització del procés?

S'ha avaluat l'estructura del procés?

S'han tractat els temes centrals de la problemàtica plantejada?

El procés ha complert amb els objectius inicials?

S'ha avaluat la utilitat del procés?

S'ha avaluat el procés d'aprenentatge individual?

S'ha avaluat l'augment de coneixement de la temàtica dels/les diferents participants?

S'ha avaluat l'aprenentatge quant al procés de deliberació?

S'ha avaluat si el compartir visions amb altres sectors ha enriquit, cada participant, i la visió global de la temàtica?

S'ha avaluat les xarxes establertes entre diferents actors i col·lectius que s'han generat durant el procés?

4

EXPERIÈNCIES PARTICIPATIVES

A continuació es poden conèixer una sèrie d'experiències de participació ciutadana, impulsades des de les institucions públiques i alguna experiència impulsada des de entitats socials. La primera tipologia tenen la voluntat d'exemplificar el presentat al llarg de la guia. La segona tipologia, l'experiència 2, s'han introduït per la diversitat de recursos i activitats impulsades al voltant d'una iniciativa, com a motor de noves idees.

AGÈNCIA CATALANA DE L'AIGUA

Retorn final a la conques internes de Catalunya

DESCRIPCIÓ

Una vegada finalitzada la primera fase de participació ciutadana per a l'elaboració del Pla de gestió d'aigua de Catalunya, en els àmbits dels Consells de Conca dels rius: Muga, Fluvià, Ter, Tordera, Besòs, Llobregat/ Cardener, Foix, Rieres Meridionals, Gaià i Francolí; es varen realitzar les sessions de retorn final quan el pla de gestió ja estava en exposició pública, per aclarir dubtes sobre la inclusió o no de cada proposta al redactat final del Pla de gestió i el Programa de mesures del districte de conca fluvial de Catalunya i facilitar la possibilitat de realitzar al·legacions.

OBJECTIU

Presentar "in situ" als actors del territori els eixos essencials del Pla de Gestió i els específics per a

cada conca hidrogràfica, així com informar sobre el període d'al·legacions del Programa de Gestió del Districte de Conca Fluvial de Catalunya.

Avançar en la necessària intersecció dels conceptes participar-planificar en compliment de la Directiva Marc de l'Aigua i que es concretarà, també, a partir de la implantació dels "Consells de Conca" i de la dinàmica que aquests desenvolupin.

PRESSUPOST SUD'EAU

23.000 €

ENTITATS PROMOTORES

Agència Catalana de l'Aigua, Direcció General de Participació Ciutadana de la Generalitat de Catalunya.

AGÈNCIA CATALANA DE L'AIGUA

Agenda Ciutadana 'Aigua, Rius i Pobles'

DESCRIPCIÓ

L'exposició "Aigua, Rius i Pobles", presenta els principals conflictes d'aigua al planeta des de la perspectiva dels afectats. Els eixos temàtics, en l'exposició i a l'agenda ciutadana, es van estructurar al voltant de 7 eixos temàtics: Grans preses; Drets Humans, violència i aigua; Catàstrofes; Degradació d'ecosistemes aquàtics i gana; Dret humà a l'aigua i lluita contra la privatització; Victòries i solucions; Casos locals: Besòs. La garantia d'abastament a Barcelona; Riu Ebre. Els transvasaments no són la solució; La salinització del Llobregat; La lluita de l'Aigua en l'Àrea Metropolitana de Barcelona, 1990-1998;

El cas del Ter. L'agenda ciutadana, es va elaborar amb la participació de més de 50 organitzacions socials, ambientals, de desenvolupament, universitats, sindicats, educadors, institucions col·lectius d'artistes.

Es van programar debats, tallers, seminaris internacionals, excursions, concursos de pintures, teatre, concerts, projeccions d'audiovisuals.

OBJECTIU

La exposició, ha tenido un doble objetivo:
A. Informar i conscienciar a la societat des de l'empatia amb els afectats,

B. Obrir una agenda ciutadana per a deliberació de les polítiques d'aigua i potenciar els moviments socials.

A. Conscienciar a la societat: A través de l'espai expositiu, es presenten diferents casos que exemplifiquen la crisi global de l'aigua. Des de la perspectiva dels afectats, que mereixen ser conegut, reconeguts i escoltats.

B. Deliberació ciutadana i potenciar els moviments socials: Sobre la base de reconèixer i escoltar els qui sofreix de forma directa els problemes i lluita per resoldre'ls, es tracta de motivar el debat i compromisos concrets.

PRESSUPOST SUD'EAU

46.400 € ACA

ENTITATS PROMOTORAES I PARTICIPANTS

Agència Catalana de l'Aigua, Museu Marítim de Barcelona, Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament, Àrea Metropolitana de Barcelona - Entitat de Medi Ambient, Ajuntament de Barcelona, Consorci per la Gestió Integral de l'Aigua de Catalunya, CERAI, Fundació Nova Cultura de l'Aigua, FIVAS, International Rivers, Enginyeria Sense Fronteres, European Rivers, Unió General de Treballadors, Comissions Obreres, Grup de recerca en comunicació i responsabilitat social (UAB), Universitat de Barcelona, Fundació Biodiversitat, AEMS - Rius amb Vida, Associació de Naturalistes de Girona, Associació per la Defensa i l'estudi de la Natura, Ateneu Juvenil, Cultural i Naturalista de Girona, Aula de l'Aigua, Barcelona - SCCL, Càtedra d'Ecosistemes Litorals Mediterranis, Centre d'Ecologia i Projectes Alternatius, Centre d'Estudis de Cristianisme i Justícia, Centre Mediambiental l'Arrel, Centre Internacional Escarré per a les Minories Ètniques i les Nacions, Coordinadora d'Entitats amb Palestina al Cor, Ecologistes de Catalunya, Ecologistes a Acció de Catalunya, Fòrum Cívic per la Sostenibilitat, Gent del Ter, Grup de Defensa del Ter, Institució de Ponent de Conservació i Estudi de la Natura, Lapsus Espectacles, Manifest de Vallbona, Observatori de la Tordera, Plataforma Cívica Montsalat, Plataforma d'oposició als Transvasaments, Plataforma en defensa de l'Ebre, Plataforma Prou Sall!, Projecte Rius, Salvem Gaià, Sinergia Comunicació Conscient, Xarxa per la Nova Cultura de l'Aigua.

SYNDICAT MIXTE D'ETUDES ET D'AMÉNAGEMENT DE LA GARONNE -SMEAG

Proposades per a una gestió sostenible del Riu Garona entre els municipis de BousSENS y Carbonne

DESCRIPCIÓ

L'actuació consisteix en la realització d'un diagnòstic i un pla d'acció participatiu en el riu entre els municipis de BousSENS i Carbonne a fi de conciliar els diferents usos i el respecte als mitjans naturals: L'actuació finalitza l'Abril de 2011.

S'ha elaborat un mapa dels actors que desenvolupen la seva activitat entre els municipis de BousSENS i Carbonne amb la finalitat de constituir un Comitè de Seguiment. Primer es presentaren els objectius als alcaldes dels municipis, i a continuació es reuní al Comitè de Seguiment amb la finalitat de presentar el projecte i recollir-ne les seves observacions i preguntes.

Per a la realització del diagnòstic es treballar amb quatre grups de treball sectorials (institucional, usuaris i actors econòmics, alcaldes

i ciutadans). Es va realitzar una enquesta de percepcions a la qual van contestar més de 60 persones. La finalitat, d'aquesta fase, era presentar i validar el diagnòstic amb Comitè de Seguiment del projecte.

La fase següent, es va treballar amb els càrrecs electes locals per a la definició de les propostes territorials i els objectius de gestió. A continuació es va tractar la redacció del pla de gestió i programa d'accions (continuitat ecològica, ecosistemes aquàtics i riberencs, paisatges, gestió de les preses hidroelèctriques, etc) i presentar el programa a tots els actors: comitè de seguiment (per a la validació), càrrecs electes locals (per a informació), usuaris i actors econòmics (per a informació) i ciutadania (per a informació).

OBJECTIU

Es tracta de precisar el funcionament hidromorfològic i ecològic del riu i fer un balanç dels seus usos (hidroelèctric, piragüisme, aigua potable, etc.), jerarquitzar els problemes i proposar objectius consensuats amb tots els agents.

PRESSUPOST

38.000 € (estudi tècnic)

12.000 € (procés de participació)

ENTITATS PROMOTORES

SMEAG, Agence de l'Eau Adour Garonne

CENTRO DE RECURSOS MEDIOAMBIENTALES DE NAVARRA - CRANA

Projecte de millora de l'espai fluvial i reducció de riscos d'inundació en els trams baixos de l'ARGA i de l'ARAGÓN

DESCRIPCIÓ

El procés s'ha desenvolupat en les poblacions riberenques de la part baixa dels rius Arga i Aragón i la seva confluència fluvial. S'han realitzat 9 tallers de participació. Han assistit un total de 305 persones representants de l'administració i dels diferents col·lectius socials econòmics i ambientals que operen en aquest territori.

OBJECTIU

El desenvolupament d'un procés de participació pública en el diagnòstic de situació i en l'anàlisi i prioritització d'alternatives d'actuació de restauració de rius i defensa davant inundacions, a la zona de confluència dels rius Arga i Aragó,

en paral·lel a un estudi tècnic multidisciplinari promogut pel Govern de Navarra.

Aquest treball està alineat amb l'aplicació de la Directiva Marc de l'Aigua, Directiva d'Inundacions i la Directiva d'Hàbitats.

PRESSUPOST SUD'EAU

14.000 €

Aquest pressupost ha estat complementat amb d'altres línia de finançament del Govern de Navarra

ENTITATS PROMOTORES

CRANA, Gobierno de Navarra (Serveis de l'Aigua), Gestión Ambiental Viveros y Repoblaciones de Navarra, Ajuntaments de Peralta, Funes, Falces, Villafranca, Caparroso y Marcilla

CENTRO DE RECURSOS MEDIOAMBIENTALES DE NAVARRA - CRANA

Ecoauditoria d'aigua i estudi d'intervenció en el territori Fluvial a Navarra

a la població del començament del procés de participació. Per al diagnòstic i l'elaboració de propostes, tant de l'ecoauditoria com de la intervenció en el riu, s'han celebrat tallers en els quals a partir d'un document divulgatiu elaborat partint de les dades tècniques, els participants han pogut debatre sobre la temàtica. Es va realitzar la jornada de presentació pública de resultats a tota la població, Ajuntament i el Servei de l'Aigua del Govern de Navarra, varen informar de les mesures, que es realitzaran segons els resultats del treball.

DESCRIPCIÓ

Als municipis de Bera, Tafalla, Puente la Reina-Gares, Milagro, Aranguren, Buñuel i Ribaforada han realitzat, mitjançant un conveni de col·laboració amb el Centro de Recursos Ambientales de Navarra (CRANA), una sèrie d'auditories de l'aigua a les seves instal·lacions, així com estudis sobre l'estat dels rius que passen pel seu terme, els resultats dels quals servirán per posar en marxa mesures que permetin estalviar aigua en els serveis municipals i recuperar i donar valor a l'espai fluvial. Totes les accions han anat acompanyades de processos de participació, informació i sensibilització.

S'ha elaborat un mapa d'agents a partir de la identificació dels diferents actors que desenvolupen la seva activitat a Tafalla. Una vegada constituït un grup de treball i a través d'una presentació pública del projecte, s'informa

OBJECTIU

Apropar la població de Tafalla a la informació de rellevància relacionada amb la gestió local de l'aigua i a la situació del riu Cidacos, a fi de valorar futures vies de treball que permetin l'estalvi d'aigua i la restauració del riu i que redundin en la consecució del bon estat ecològic del riu

PRESSUPOST SUD'EAU

19.000 € (Bera), 10.600 € (Aranguren), 19.900 € (Puente la Reina), 18.500 € (Tafalla), 19.600 € (Milagro), 8.850 € (Buñuel i Ribaforada)

ENTITATS PROMOTORES

CRANA, Gobierno de Navarra (Serveis de l'Aigua), Ajuntaments de Bera, Aranguren, Puente la Reina-Gares, Tafalla, Milagro, Buñuel i Ribaforada.

CENTRE D'INVESTIGACIÓ DEL MEDI AMBIENT - CIMA

Espai de participació ciutadana per a la millora d'espais fluvials urbans PLA RIA LAB

DESCRIPCIÓ

L'experiència pilot s'ha realitzat en l'entorn de la Maresma de Micedo (capçalera de la ria del Carmen), establint com elements dinamitzadors de la participació espais locals d'interès ambiental, posant en marxa processos de; divulgació, sensibilització, captació de voluntaris i custòdia del territori.

OBJECTIU

Creació d'un nou espai de participació pública a escala local a través del qual es canalitzen les propostes, en relació amb els ecosistemes fluvials, efectuades per la ciutadania.

PRESSUPOST SUD'EAU

12.000 €

ENTITATS PROMOTORES

CIMA i Conselleria de Medi Ambient del Govern de Cantàbria.

ASSOCIACIÓN IBÉRICA DE MUNICIPIOS RIBEREÑOS DEL DUERO - AIMRD

Procés de participació pública sobre propostes de millora ambiental per a la utilització lúdica de la sèquia del municipi de Laguna del Duero

DESCRIPCIÓ

Davant de la futura posada en marxa del projecte de restauració de la Sèquia per a ús lúdic i de regadiu, el desembre de 2009 en una reunió de l'Agenda 21 es va realitzar una presentació del mateix. S'havien incorporat les modificacions dutes a terme després de consensuar criteris amb l'Associació de regants del Canal del Duero. Posteriorment, a través de sessions participatives s'han incorporat propostes de modificació i millora que es puguin dur a terme en relació amb la reforestació, al manteniment futur de l'obra i als espais d'esbarjo.

OBJECTIU

Millorar l'entorn de la Sèquia de Laguna del Duero, conservar-la, crear rutes de lleure, senderisme i ciclo-turisme, fomentar les activitats en la naturalesa i millorar l'espai per a persones amb mobilitat reduïda.

PRESSUPOST SUD'EAU

11.107 €

ENTITATS PROMOTORES

AIMRD i Ajuntament de Laguna de Duero

5

BIBLIOGRAFIA

- **Guia “De l’Aquí no a l’Així sí”** (Del aquí no al así sí). Direcció General de Participació Ciutadana. Generalitat de Catalunya.
- **“Guia de disseny d’espais deliberatius per a la participació ciutadana”**. Direcció General de Participació Ciutadana. Generalitat de Catalunya.
- **“Participació ciutadana en la gestió de l’Aigua”**, Marc Parés (coord). Escola d’Administracions Públiques de Catalunya.
- **“Elementos de nueva política”** Editor: Joan Subirats. Autors: Germà Bel, Quim Brugué, Joan Font, Ricard Gomà, Josep Ramoneda, Ferran Requejo, Joan Subirats. Centre de Cultural Contemporània de Barcelona – CCCB.
- **COMISSIÓ EUROPEA (2003). Participació ciutadana en relació amb la Directiva Marc de l’Aigua**. Document guia núm. 8, Estratègia Comú de Implantació de la Directiva Marc de l’Aigua (2000/60/CE). Comissió Europea, Direcció General de Medi Ambient.

- **“Water and Sanitation Services. Public Policy and Management”**, Esteban Castro y Léo Héller. Capítol 1, “System Conditions and Public Policy in the Water and Sanitation Sector” Esteban Castro. Earthscan.
- **“Informe sobre el desarrollo de los recursos hídricos en el mundo: El agua en un mundo en cambio”**. UNESCO – World Water Assessment Programme.
- “Social Power and the Urbanization of Water: Flows of Power”, Autor: Eric Swyngedouw, Oxford Univerity Press.
- **“Un camino hacia la participación”**, Autor: Participants del Seminari de Participació 2007-2008. CRANA.
http://www.crana.org/ficheros/File/Voluntariado/Documentacion/Publicaciones_crana/Guia_camino_participacion.pdf
- **“Guía Calidad en Educación Ambiental”**,
http://www.crana.org/servicio/0/30/todos_los_publicos/publicaciones/5063/guia_calidad_en_educación_ambiental/
Conté un annex: Criterios de calidad ambiental en Navarra - Participación.

Webs de referència

- Institut de Govern i Polítiques públiques
<http://igop.uab.cat>
- Observatori Internacional de la Democràcia Participativa
<http://www.oidp.net>
- Agència Europea de Medi Ambient
<http://www.eea.europa.eu>
- Directiva Marc d'Aigua
http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/index_en.html

www.sudeau.eu

www.interreg-sudoe.eu

Programa:

Socis del projecte:

